विकत्थते । न चार्ज्जुनः कलापूर्णः मम दुर्योधनस्य च" भा० वि० ३९अ० ।

कलाभृत् कलां बिभर्त्ति भृ-क्विप् ६त० । कलाधारके चन्द्रे हेम० "कला च सा कान्तिमती कलाभृ(व)तः" कुमा० । २शिल्पादिधारके त्रि० । "दशाब्दाख्यं पौरसख्यं पञ्चाब्दाख्यं कलाभृताम्" मनुः ।

कलाय पु० कलामयते अय-अण् । (मटर) १शमीधान्यभेदे । "कलायोमधुरः स्वादुः पाके रूक्षश्च शीतलः । कषायो वातलोग्राही कफपित्तहरो लघुः" भावप्र० तद्गुणाः । "कलायपरिमण्डलमुभयतोमुकुलाग्रम्" सुश्रु० । "विकसत्कलायकुसुमासितद्युते!" माघः २गण्डदूर्व्वायां स्त्री ।

कलायन कलानामयनं यत्र । नर्त्तकमात्रे शब्दच०

कलालाप पुंस्त्री कलमालपति आ+लप-अण् उप०स० । १भ्रमरे । राजनि० । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । ६त० २कलस्यालापे पु०

कलावत् पु० कला अमृतादिकाः सन्त्यत्र मतुप् मस्य वः । १चन्द्रे "कला च कान्तिमती कलाव(भृ)तः" कुमा० २गीतादिकलायुक्तमात्रे २अंशवति च त्रि० स्त्रियां ङीप्

कलावती स्त्री शा०ति० ४पटलोक्ते दीक्षाभेदे । स च "अथ दीक्षां प्रवक्ष्यामि मन्त्रिणां हितकाम्यया । विनाऽनया न लभ्येत सर्व्वमन्त्रफलं ततः । ज्ञानं दिव्यं यतोदद्यात् कुर्य्यात् पापक्षयं यतः । तस्माद्दीक्षेति सा प्रोक्ता देशिकैस्तन्त्रवेदिभिः । चतुर्विधा सा सन्दिष्टा क्रियावत्यादिभेदतः । क्रियावती वर्णमयी कलात्मा वेधवत्यपि । ताः क्रमेणैव कथ्यन्ते तन्त्रेऽस्मिन् सम्पदावहाः" इत्युपक्रम्य दर्शिता । तत्र कलात्मा कलाशब्ददर्शितशारदातिलकोक्तपञ्चाशत्कलावतीत्यर्थः । कलात्माप्यत्र ।

कलाविक पुंस्त्री कलेन सम्यक् विकायति विशेषेण शब्दायते आ+वि+कै-क ३त० । कुक्कुटे त्रिका० तस्य रात्रिशेषे विशेषेण शब्दायमानत्वात् तथात्वम् । स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

कलाविकल पुंस्त्री कलेनाविकलः । चटके शब्दर० स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । [काहलवाद्ये शब्दरत्ना० ।

कलाहक पु० कलमाहन्ति आ+हन् क्विप् संज्ञायां कन् ।

कलि पु० कल-शब्दादौ इन् । चतुर्थे युगे तन्मानमाह पुराणसर्व्वस्वे ब्रह्मपु० । "दिव्यवर्षसहस्रैस्तु कृतत्रेतादिसंज्ञितम् । चतुर्युगं द्वादशभिस्तद्विभागं निबोध मे । चत्वारि त्रीणि द्वे चैकं कृतादिषु यथाक्रमम् । दिव्याब्दानां सहस्राणि युगेष्वाहुः पुराविदः । तत्प्रमाणैः शतैः सन्ध्या पूर्व्वा तत्राभिधीयते । सन्ध्यांशकश्च तत्तुल्यो युगस्यानन्तरोहि सः । सन्ध्यासन्ध्यांशयोरन्तः कालोवै मुनिसत्तम ! । युगाख्यं तत्तु विज्ञेयं कृतत्रेतादिसंज्ञितम्" । सूर्य्यसिद्धान्तेऽप्युक्तं यथा-

"सूर्य्याब्दसङ्ख्यया द्वित्रिसागरैरयुताहतैः । सन्ध्यासन्ध्यांशसहितं विज्ञेयं तच्चतुर्युगम् । कृतादीनां व्यवस्थेयं धर्मपादव्यवस्थया" सू०सि० ।

"तेषां दिव्यवर्षाणां द्वादश सहस्राणि चतुर्युगम् । चतुर्णां युगानां कृतत्रेताद्वापरकल्याख्यानां समाहारो योगस्तदात्मकं महायुगमित्यर्थः । एतद्द्योतनार्थं चतुरित्युक्तिरन्यथा युगमित्युक्तौ तद्वैयर्थ्यापत्तेः । मानाभिज्ञैरुक्तम् । अथ सौरमानेन तत्संख्यां विशेषं चाह । सूर्य्याब्दसङ्ख्ययेति तद्देवासुरमानेनोक्तं चतुर्युगं द्वादशसहस्रवर्षात्मकं महायुगं सन्ध्यासन्ध्यांशसहितम् । युगचरणस्याद्यन्तयोः क्रमेण प्रत्येकं सन्ध्यासन्ध्यांशाभ्यां युक्तं सदेव सन्ध्यासन्ध्यांशावन्तर्गतौ न पृथक् यत्रैतादृशम् । सौरवर्षप्रमाणेन द्वित्रिसागरैः । "अङ्कानां वामतो गतिः" इत्यनेन द्वात्रिंशदधिकैश्चतुःशतमितैः । अयुतेन दशसहस्रेण गुणितैः । खचतुष्कद्वात्रिंशच्चतुर्भिः ४३२००००परिमितं ज्ञेयमित्यर्थः । अथ चतुर्युगान्तर्गतयुगाङ्घ्रीणां विशेषतो मानाश्रवणात् "समं स्यादश्रुतत्वादिति" न्यायेन प्रत्येकं महायुगचतुर्थांशो मानमिति चतुर्युगमित्यनेन फलितं निषेधति । कृतादीनामिति । कृतत्रेताद्वापरकलियुगानाम् धर्मपादव्यवस्थया धर्मचरणानां स्थित्या । इयं वक्ष्यमाणा व्यवस्था स्थितिर्ज्ञेया न तु समकालप्रमाणं स्थितिः । अयमर्थः—कृतयुगे चतुश्चरणो धर्म इति तस्य मानमधिकम् । ततस्त्रेतायां धर्मस्य त्रिपादवत्त्वात् तदनुरोधेन त्रेतामानं न्यूनम् । एवं द्वापरकल्योर्धर्मस्य क्रमेण द्व्येकचरणवत्त्वात् कृतत्रेतामानाभ्यां क्रमेणोक्तानुरोधान्न्यूनमानम् । न तु समं मानमिति । अथ सर्वधर्मचरणयोगेन दशमितेन यदि महायुगं भवति तर्हि स्वस्वधर्मचरणैः किमत्यनुपातेन पूर्वोक्तफलितेन कृतादियुगानां मानज्ञानं सविशेषमाह"। रङ्ग० । तेन ४३२००० वर्षास्तन्मानम् । "युगस्य दशमो भागश्चतुस्त्रिद्व्येकसङ्गुणः । क्रमात् कृतयुगादीनां षष्ठांशः सन्ध्ययोः स्वकः" सू०सि० ।